susijęs su bronzos laikotarpio Pabaltijo žmonėmis, apie kuriuos žinome iš Kivutkalno kapinyno (Latvija) (R. Denisova, 1975).

Gintautas Česnys

I M.E. TŪKSTANTMEČIO VIDURIO LIETUVOS GYVENTOJŲ PALEODEMOGRAFIJOS METMENYS (PLINKAIGALIO KAPINYNAS)

Beveik užbaigus Plinkaigalio kapinyno kasinėjimus, atsirado proga apibendrinti 1977-1983 m. sukauptą antropologinę medžiagą ir žvilgterėti į I tūkst. m.e. vidurio Lietuvos paleodemografinę situaciją, juoba kad toks didelis ir puikiai ištyrinėtas kapynynas labai tinka šiam iki šiol dar neliestam klausimui spręsti.

Paleodemografinei analizei (1 lent.) tiko 334 asmenų duomenys, o tai sudaro 97,9 % visų kapinyne palaidotųjų. Krenta į akis labai didelė mirusių kūdikių (0-1 m.) dalis (24,2 %), tačiau tiems laikams ji nėra per didelė. Apskritai vaikai ir paaugliai (0-20 m.) sudaro beveik pusę (46,7 %) visų palaidotųjų, ir tai byloja apie didelį jų mirtingumą. Nedidelė vyrų persvara (maskulinizacijos indeksas 1,09) taip pat atitinka biologinę realybę.

Sintetinis demografinis rodiklis - vidutinė numatoma gyvenimo trukmė (e_x^o) - reiškia vidutinį metų skaičių, kuris liko išgyventi tam tikrą amžių (x) pasiekusiam individui, kol išmirs visa jo karta. Plinkaigalio gyventojų vidutinė numatoma naujagimių gyvenimo trukmė (e_0^o) buvo labai trumpa - vos 23,05 m., t.y. beveik 6 m. trumpesnė, negu tūkstantmečiu vėliau Lietuvoje (XIV-XVII a.), kai ji siekė 28,84 m. (G. Česnys, V. Urbanavičius, 1978). Šį rodiklį nulemia didelis naujagimių ir kūdikių (iki 1 m.) mirštamumas, kuris iki moderniosios medicinos laikų visada buvo didelis. Suaugusių (dvidešimtmečių) žmonių vidutinė numatoma gyvenimo trukmė

(e^{o}_{20}) Plinkaigalyje taip pat buvo trumpa: vyrų ji tesiekė 20,78 m., moterų - 17,70 m., o abiejų lyčių kartu - 19,41 m. Tūkstantmečiu vėliau Lietuvoje šie skaičiai jau buvo atitinkamai 26,57 m., 22,35 m. ir 24,17 m. (G. Česnys, V. Urbanavičius, 1978), taigi atitinkamai 5,8 m., 4,6 m. ir 4,8 m. didesni. Šis rodiklis atspindi bendrą biologinę suaugusiųjų populiacijos būklę, kurią nulemia gyvenimo ir mitybos būdas, sergamumas, sanitariniai įpročiai, buitinės ir ekonominės sąlygos ir kiti labai persipynę gamtinės ir socialinės žmogaus aplinktos faktoriai. Plinkaigalio moterys išgyvendavo 3 m. trumpiau už vyrus, ir tai aiškintina didesniu jų mirtingumu (1 lent.) 20-30 m. amžiuje, t.y. intensyviausios reprodukcijos laikotarpiu. Jaunos moterys dažnai mirdavusios dėl nėštumo ir gimdymo komplikacijų.

M. Henebergo (1975) metodu apskaičiuoti reprodukcijos rodikliai liudija išplėstinę Plinkaigalio populiacijos reprodukciją, spartų augimą. Antai bendras potencialios reprodukcijos tempas (R_{pot}), rodantis, kokia visų per reprodukcinį laikotarpį galimų gimdymų dalis tenka vienai suaugusių individų porai, buvo 0,69. Juo remiantis, galima pasakyti, kad viena suaugusiųjų pora Plinkaigalyje turėjo nuo 5 iki 7 palikuonių (5,5-6,9). Atskiras reprodukcijos tempas (R_0), rodantis, kiek palikuonių sulauks reprodukcinio amžiaus, skaičiuojant vienam tėvų kartos individui, buvo 1,59-1,99. Tai reiškia, kad kiekviena Plinkaigalio žmonių karta per savo gyvenimą padidėdavo 1,5-2,0 kartus.

Skaičiuojant N.-G. Gelvalo (1960) būdu ir laikant, kad kapinynas veikė apie 200 m. (V-VI a.), galima spėti, kad Plinkaigalyje gyveno 35-43 asmenų populiacija.

1 lentelė

Plinkaigalio populiacijos gyvenimo lentelė

x	D_x	d_x	l_x	q_x	L_x	T_x	e^0_x
			A b i l y t y s				
0	81	24,25	100,00	0,2425	87,87	2305,38	23,05
1-4	24	7,19	75,75	0,0949	288,62	2217,50	29,27
5-9	28	8,38	68,56	0,1223	321,86	1928,88	28,13
10-14	8	2,40	60,18	0,0398	294,91	1607,02	26,70
15-19	15	4,49	57,78	0,0777	277,69	1312,11	22,71
20-29	50,5	15,12	53,29	0,2852	457,33	1034,42	19,41
30-39	38,5	11,53	38,17	0,3020	324,10	577,09	15,12
40-49	49	14,67	26,64	0,5505	193,11	252,99	9,49
50-	40	11,97	11,97	1,0000	59,88	59,88	5,00
	334	100,00			2305,38		
			V y r a i				
20-24	12	12,90	100,00	0,1290	467,74	2077,96	20,78
25-29	7	7,53	87,10	0,0864	416,67	1610,22	18,49
30-34	14,5	15,59	79,57	0,1960	358,87	1193,55	15,00
35-39	7,5	8,06	63,98	0,1260	299,73	834,68	13,05
40-44	11,5	12,37	55,92	0,2211	248,65	534,95	9,57
45-49	18,5	19,89	43,55	0,4568	168,01	286,29	6,57
50-54	11	11,83	23,66	0,5000	88,71	118,28	5,00
55-	11	11,83	11,83	1,0000	29,57	29,57	2,50
	93	100,00			2077,96		
			M o t e r y s				
20-24	17,5	20,59	100,00	0,2059	448,53	1770,59	17,70
25-29	14	16,47	79,41	0,2074	355,88	1322,06	16,65
30-34	6	7,06	62,94	0,1121	297,06	966,18	15,35
35-39	10,5	12,35	55,88	0,2210	248,53	669,12	11,97
40-44	8,5	10,00	43,53	0,2297	192,65	420,59	9,66
45-49	10,5	12,35	33,53	0,3684	136,76	227,94	6,80
50-54	11,5	13,53	21,18	0,6389	72,06	91,18	4,30
55-	6,5	7,65	7,65	1,0000	19,12	19,12	2,50
	85	100,00			1770,59		

$E_{e^0_0} = 1,35$ $E_{e^0_{20}} = 0,82$